

TÜRKİYE'DE EĞİTİM POLİTİKALARI

TÜRKİYE'DE EĞİTİM POLİTİKALARI

Editör: Arife Gümüş Sarı

İLEM Kitaplığı No: 06
Araştırma Serisi No: 03
ISBN: 978-625-7800-86-0
E-ISBN: 978-625-7800-84-6

2. Basım, Kasım 2022

Yayın Yönetmeni: Yusuf Temizcan
Yayına Hazırlık: Betül Sezgin
Son Okuma: Kübra Taşdemir
Kapak: Beyza Nur Onurcan
İç Tasarım: Mert Demirci

© İLEM Yayınları 2022

Tüm yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Baskı ve Cilt

Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic.
Anonim Şirketi Sertifika No.: 46519
Beytepe Köy Yolu No.: 3 06800
Bilkent-Çankaya/ANKARA

ilem
YAYINLARI

Aziz Mahmut Hüdayi M. Halk C. Türbe Kapısı S. No:13 Üsküdar - İstanbul
Tel: 0216 310 43 18 Faks: 0216 310 43 18
yayin@ilem.org.tr

İLEM Yayınları, İLEM (İlmi Etüdler Derneği) ve Nobel Akademik Yayıncılık ortak markasıdır. Nobel Yayın Grubu, 1984 yılından itibaren ulusal ve 2011 yılından itibaren ise uluslararası düzeyde düzenli olarak faaliyet yürütmekte ve yayınladığı kitaplar, ulusal ve uluslararası düzeydeki yükseköğretim kurumları kataloglarında yer almaktadır.

TÜRKİYE'DE EĞİTİM POLİTİKALARI

Editör

Arife Gümüş Sarı

ilem
YAYINLARI

İçindekiler

Takdim	vii
Teşekkür	xi
I. Bölüm	
TARİHİ VE PLANMASI	
Türkiye’de Eğitimin Kısa Tarihi <i>Mustafa Gündüz</i>	17
<hr/>	
Türkiye’de Eğitimin İdeolojisi: “Tabula Rasa”ya Kemalist Renk Vermek? <i>Nezir Akyeşilmen</i>	59
<hr/>	
Türkiye’de Eğitim Politikalarının Aktörleri <i>Safınaz Asri</i>	79
<hr/>	
Türkiye Eğitim Politikalarında Uluslararası Kuruluşların/Raporların ve Yabancı Uzmanların Yeri <i>Ünal Akyüz</i>	111
<hr/>	
II. Bölüm	
DÖNEMSEL DİNAMİKLER	
<hr/>	
Küreselleşme Bağlamında Değişen Eğitim Politikaları <i>Arife Gümüş Sarı</i>	169
<hr/>	
Türkiye’de İktisadi Dönüşümler ve Eğitim Politikaları <i>Fuat Güllüpnar</i>	189

Türkiye’de Demografik Yapı ve Eğitim Politikaları İlişkisi <i>Senanur Avcı</i>	215
---	-----

III. Bölüm

UYGULAMA ALANLARI

Ortaöğretime ve Yükseköğretime Geçiş Sınavlarının Kısacasında Ortaöğretim Sistemi <i>Zafer Çelik</i>	275
Türkiye’de Yükseköğretim Politikaları: Erişim, Kalite ve Yönetim <i>Bekir S. Gür ve Murat Özoğlu</i>	301
Türkiye’de Yükseköğretim Mezunlarının Eğitim Alanlarına Uygun İşlerde İstihdamına Yönelik Politikaların Analizi <i>Yusuf Alpaydın</i>	325
Eğitim Politikaları Bağlamında Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi <i>Mehmet Gürol ve Bünyamin Bavlı</i>	353

IV. Bölüm

TEMEL MESELELER

Türkiye’de Din Eğitiminin Politik Tarihi <i>Mehmet Bahçekapılı</i>	373
Türkiye’de Yabancı Dil Politikaları <i>Mehmet Hakkı Suçin</i>	405
Eğitim Politikalarında Bir Mesele Olarak Mesleki ve Teknik Eğitim <i>Yakup Altan ve Tolga Tosun</i>	431
Fırsat Eşitliğinin Temini Özelinde Eğitim Politikalarında Kadın <i>İpek Coşkun</i>	461
Dizin	485
Yazalar Hakkında	494

Takdim

Modern toplumda bireylerin sosyo-ekonomik konumlarına doğrudan etki etmesi bakımından eğitim her zaman önemli bir sosyal müessesedir. Toplumun organizasyonundaki bu yerine ek olarak Türkiye’de eğitim daima toplumsal ve siyasal gündemin esas parçası olmuş; eğitime biçilen sosyo-ekonomik roller her zaman önemli olagelmıştır. Eğitim bir taraftan kalkınmanın önemli bir zemini olarak nitelenirken diğer taraftan da sosyal yaşamda meydana gelen bütün sorunların çözümü için neredeyse sihirli bir değnek muamelesi görmüştür. Özellikle eğitimin toplumu şekillendirmek ve ona yeni biçimler vermek hedefi doğrultusunda, modernleşme sürecinde devletin önemli aygıtlarından birisini temsil etmesi bakımından üzerinde durulması gereken bir konudur.

Eğitimle ilgili günümüzde karşımıza çıkan en önemli sorun toplumdaki beklenti ve değerler ile uyumlu bir yaklaşım ve felsefenin henüz oluşmamış olmasıdır. Osmanlı modernleşmesinden başlayarak eğitime biçilen kurtarıcılık rolü, onu aynı zamanda arzu edilen hızlı toplumsal değişimin de bir aktörüne dönüştürmüştür. Böylece hem fikri hem de kurumsal düzeyde süreklilik yerine kopuş eğitimin yapısını, içeriğini ve toplum nezdindeki konumunu etkilemiştir. Genç cumhuriyetin kendisini tanımlamak üzere geliştirdiği her alandaki radikal kopuş uygulamaları esasında eğitim politikası ve planlamasının da temel amaç ve hedeflerini etkilemiştir. Eğitim uzunca bir zaman –ve hâlen daha– toplumu yeniden şekillendirmenin bir aracı olarak görülmüştür. Modern eğitimin kendi doğasında da mevcut olan bu anlayış aynı zamanda ısrarlı bir modernleşmenin ve toplumsal değişimin ağında eğitime toplum açısından sorunlu bir mahiyet katmıştır.

Öte yandan bu sorunlu tabiata zıt bir biçimde eğitim uzunca bir süre sosyal hareketliliğin ve tabaka değiştirmenin en temel unsuru olagelmıştır. Bu sebeple de eğitime erişmek ve eğitim imkanlarına sahip olmak bi-

reylerin ve sosyal grupların gelecekteki sosyal konumlarının şekillenmesi bakımından ayırt edicidir. Günümüzde eğitime atfedilen sihirli rolde bunun da önemli bir katkısı mevcuttur. Eğitim imkanlarına sahip olanların daha iyi sosyal konumlara erişmeleri bir taraftan eğitimi bir fırsata dönüştürürken, öte yandan da onu sosyal eşitsizliğin asli tetikleyicisi konumuna getirmiştir. İyi bir eğitime erişim imkanı bulanlar öne geçerken, bundan mahrum kalanlar geride kalmaya devam etmişlerdir. Bugün üniversite sınavına girenlerin sayısına bakıldığında eğitimin Türkiye’de nasıl bir sosyal rekabet alanı olduğu daha açık görülebilir. Bu sebeple eğitimin sosyal tartışmalarda gittikçe daha merkezi bir noktaya geleceği öngörülmektedir.

Şüphesiz formel eğitim, modern toplumların kendilerini yeniden üretmeleri için temel bir bileşendir. Günümüzde bir sosyal kurum olarak eğitim, geçmişte ailenin, çarşının, loncanın, dinin ve diğer pek çok sosyal kurumun rollerini bünyesinde toplamakta ve yaşam boyu sosyalleşmede öne çıkmaktadır. Bu sebeple eğitimin planlanması ve şekillendirilmesi, aynı zamanda toplumun yeniden üretilmesinde belirleyici olmaktadır. Eğitimi Türkiye’de daima bir çatışma alanına dönüştüren de onun sosyal konumunun bu ağırlığı ve belirleyiciliği olsa gerektir.

Eğitime yüklenen devasa anlam ve roller Türkiye’de eğitim politikalarının belirlenmesinde de önemli bir etki oluşturmuştur. Yukarıda dile getirilen fikri ve kurumsal sürekliliklerden ötürü biçim ve içerik bakımından bir sürekliliğe sahip eğitim politikalarının olduğunu söylemek güç görünmektedir. Hatta zaman zaman o kadar çelişkili politikalar benimsenmiştir ki bir eğitim politikasının varlığından bahsetmek bile çok zordur. Bugün geldiğimiz noktada küresel olarak eğitimin bir ülkenin geleceğinin şekillenmesinde önemli bir pay sahibi olduğu düşünülür ve ifade edilirken Türkiye’de eğitim alanında gelişmelerin yeterli olduğunu söylemek güç görünüyor.

Eğitimin hayati önemine mukabil bu alanda bugüne kadar ne eğitim bilimcilerin ne de diğer ilgililerin (sosyologların, ekonomistlerin, pedagoğların vb.) uygun ve nitelikli bir eğitim politikası için gerekli olan müktesebatı oluşturduğunu söylemek güç görünüyor. Elinizdeki kitabın Türkiye’de eğitim politikaları alanındaki ilk derli toplu ve kapsamlı eser olması da bunun göstergelerinden birisi. Bu çerçevede kitabın editörü Arife Gümüş alandaki mevcut birikimi derleyerek konunun bütün boyutlarıyla ele alındığı bir kitabı ortaya koyarak önemli bir başlangıç yapmış görünüyor. Kitabın en ayırt edici yönü olan eğitim politikalarını tarihi,

aktörleri, uygulama alanlarını gözeterек bütünlüklü bir biçimde ele almasıdır. Eğitim politikaları gibi çok farklı disiplinleri ve çalışma alanlarını kapsayan ve bunları bütünlük içinde ele almayı gerektiren bir alanda meseleyi böyle temel boyutlarıyla derinlikli bir biçimde ele almak ancak böyle nitelikli bir yazar kadrosunu bir araya getirmekle mümkündür. Elinizdeki kitabı editörü Gümüş bu zor görevi kitabın bölümleri arasında bir bütünlük ve akışkanlık sağlayarak gerçekleştirmiş görünüyor. Hem güncel verilerle güçlendirilmiş ve derinlikli hem de okunması kolay ve zevkli bir kitabı ortaya çıkardığı için Arife Gümüş'e ve yazarlara ne kadar müteşekkir olsak azdır.

Bu kitabın yeni, yerli, nitelikli ve sorunsuz bir eğitim sisteminin ortaya çıkmasına doğru atılmış bir adım olması temennisiyle.

Lütfi Sunar
İLKE Yönetim Kurulu Başkanı

Teşekkür

Elinizdeki kitap eğitim politikaları gibi çok bileşenli girift bir meseleyi ele aldığı için zorlu bir hazırlık aşamasından geçmiştir. Üzerinde çokça tartışma yapılmış olmasına ve pek çok açıdan büyük önem teşkil etmesine rağmen eğitim politikaları meselesine dair çoklu bakış açısından hareketle yapılan çalışmaların yok denilecek kadar az olması büyük bir eksiklikti. Konunun önemi ve böyle bir çalışmanın gerekliliğine duyduğum inanç bu zorluklara galebe çaldı.

Alanında uzman bir kadronun nitelikli katkılarıyla oluşturulan kitap, İlmi Etüdler Derneği (İLEM) Eğitim Araştırmaları Projesi kapsamında hazırlanan ilk kitap olma özelliğini de taşımaktadır. Böyle kapsamlı bir çalışmayı hazırlamada bana destek olduğu için ilk teşekkürüm İLEM’dir. Kendilerinden kitaba katkıda bulunmalarını rica ettiğim günden itibaren büyük bir özveri ve hoşgörüyü sürecin ilerlemesine katkıda bulunan yazar kadroma müteşekkirim. Bu uzun soluklu süreçte nezih ortamıyla çalışmalarımın niteliğini artıran İLKE İlim Kültür Eğitim Derneğine ve çalışanlarına ayrıca teşekkür etmeliyim. İlk akademik çalışmam olan yüksek lisans tezimi rahleyi tedrisinde yazdığım ve hiçbir zaman desteğini benden esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Emine Keskiner’e, her çalışmamı titizlikle okuyup geri bildirimlerde bulunan İLKE Genel Sekreteri Süleyman Güder’e, teknik yardımlarından dolayı Ümit Güneş’e ve manevi desteklerini daima hissettiğim İLKE araştırmacıları Kübra Bilgin, Senanur Avcı, Merve Akkuş ve Firdevs Bulut’a, varlıkları ve destekleri ile hayatımı kolaylaştıran Esra Çifci, Selma Çakmak, Merve Betül Üçer, Betül Kanburoğlu, Sümeyye Şahin ve Betül Kar’a şükranlarımı sunarım.

Makalelerin daha kolay okunur hâle gelmesinde titizlikle çalışan Dudu Ekinci Demir’e, tashih ve tasarım aşamasını benim adıma takip eden İLEM Araştırma ve Yayın Koordinatörü Nuriye Kayar’a minnettarım.

Ama asıl teŖekkürü baŖta bu kitap olmak üzere tüm alıŖmalarımnda desteği ve eŖsiz rehberliğiyle her zaman ufkumu aan Prof. Dr. Lütfi Sunar'a ediyorum.

Son teŖekkürüm, derin anlayıŖ ve hoŖgörülerıyla kendilerinden uzak olmama katlanan dua ve desteklerini daima hissettiğim, vesileyi varlığım anne ve babamadır.

Tevfik O'ndandır!.

Arife GümüŖ Sarı
Ŗubat 2015 / Fıstıkāęacı